

2021. februári mérnök évfordulók, emlénapok + **programok**

A korona-vírus járvány miatt valamennyi korábban meghirdetett szakmai-program lemondásra, vagy online térbe került!

3. – 140 éve született Galamb József mérnök

Makón született Galamb József (1881-1955) gépészmérnök. Szegeden, az Állami Fa- és Fémipari Szakiskolában felfigyeltek geometriai rajzaira, amik már akkor nagy kifejezőkészségről tanúskodtak. Ezt követően a Budapesti Állami Felső-ipariskolának (mai nevén: Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar) lett hallgatója. Innen 1901. júniusban távozott végbizonyítvánnyal. Tanárai között számos kiemelkedő szakember volt, úgymint Lencz Ödön, Dömötör Pál és Jalsoviczky Géza. Három itt töltött éve alatt a gépész szakosztályon 24 tantárgyat tanult, és a gépszerkezetek gyakorlatokon kivétel nélkül jeles osztályzatot kapott. 1905-ben Henry Ford (1863-1947) amerikai üzletember detroiti üzemében (Ford Motor Company) műszaki rajzoló, majd tervező-mérnök, később pedig a gyár főkonstruktorává lett. Az immáron Joseph A. Galamb a szintén magyar Balogh Károly (1883-1966) gépészmérnök (aki később Charles Balough néven a Hercules autógyár fejlesztőmérnöke lett) és az amerikai Childe Wills-szel együtt megalkották a Ford T-modell alkatrészeinek tervét, melynek során jelentős műszaki újításokat alkalmaztak, így a bolygóműves sebességváltót és a levehető hengerfejú motort. Ez lehetővé tette 1913-tól a szalagszerű sorozatgyártást, így a Ford T-modell a világ első népautója lett. 1915-től a szintén magyar Farkas Jenővel együtt elkészítette a Fordson sorozatgyártású mezőgazdasági traktor terveit is. A Ford máig használt márkafeliratát is ő rajzolta meg. Több alkalommal hazalátogatott Magyarországra, s előadásokat tartott a Magyar Mérnök és Építész Egyletben. Utoljára 1932-ben járt idehaza. A II. világháború idején Ford ötletére hathengeres kiskocsit tervezett, amely 1942-ben készült el. Henry Ford megbecsülte tehetséges tervezőjét; Galamb évi fizetése 75.000 dollár volt – ennyit keresett az USA elnöke is.

6. – 120 éve született Csűrös Zoltán mérnök

Budapesten született Csűrös Zoltán (1901-1979) vegyészmérnök, Kossuth-díjas kémikus, egyetemi tanár, akadémikus. Rektorsága alatt a háborús károk eltüntetésében, a műegyetem újjáépítésében szerzett érdemeket. Kutatásai központjába a szerves reakciók heterogén katalízise került, foglalkozott a szilícium anyagok és a foszfének kémiájával. Úttörő munkát fejtett ki a makromolekulák kémiájának megismerésében, gyakorlati tevékenységével, szabadalmaival pedig a magyar textilipar fejlődését segítette elő.

8. – 130 éve született Varga József mérnök

Budapesten született Varga József (1891-1956) Kossuth-díjas vegyészmérnök, akadémikus, az ásványolajipar területén több nemzetközi jelentőségű találmány megalkotója. A Műegyetemen szerzett diplomát, ahol 1919-ben lett magántanár, 1923-1939 között a kémiai technológia professzoraként dolgozott. Az I. világháború idején a magyarsármási gázmezőkön létesített földgáz-hőbontó üzembe helyezését végezte, majd a hazai bauxitoknak a cementgyártásban való hasznosítása foglalkoztatta. Legjelentősebb eredményei a műbenzinek és motorhajtó anyagok előállításához fűződnek. Eleinte főként

a köszenek nagynyomású hidrogénezésével foglalkozott. Ezen a téren nemzetközileg elismert felfedezése az ún. kénhidrogén-effektus (Varga-effektus) megállapítása. 1939-től iparügyi államtitkár, rövid ideig iparügyi miniszter és kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter is volt. A II. világháború után a nagy aszfalttartalmú ásványolajok és kátrányok középnyomású hidrogénezésére dolgozta ki a nevéhez fűződő hidrokrakk-eljárását. Varga József 1952-től a Veszprémi Nehézvegyipari Egyetem professzora volt.

10. – 130 éve született Tőry (Tögl) Kálmán mérnök

Budatétényben született Tőry (Tögl) Kálmán (1891-1975) vízépítő mérnök, aki az oklevelét a budapesti Műegyetemen 1914-ben szerezte. Ezután a Budapesti Folyammérnöki Hivatal szolgálatába lépett, majd 1923-ban Rohringer Sándor mellett adjunktus lett a Műegyetem vízépítési tanszékén. 1926-tól a Győri Folyammérnöki Hivatal mérnöke, majd főnöke, a Felső-Dunán a csehszlovák vízügyi szolgálattal közösen a szabályozási munkák magyar vezetője volt. E munkássága kapcsán elsőként mérte a Duna görgetett hordalékhozamát és egy új kisvíz-szabályozási rendszert dolgozott ki. 1939-ben vízépítési kerületfelügyelő volt a Földművelésügyi Minisztériumban, 1940-től a Vízrajzi Intézet igazgatója. 1943-45-ben a minisztérium folyammérnöki osztályának vezetője volt. 1945-től ismét a Vízrajzi Intézetnél működött. Elvállalta a magyarországi Duna-szakasz részletes felmérését és elkészítette a folyam mélységvonalas medertérképét, megírta a Duna monográfiáját. 1949-ben a Vízgazdálkodási Hivatal szolgálatába állt; és jelentős szerepe volt az 1954. és 1956. évi dunai árvizek elleni védekezésben. Már korábban is szorgalmazta egy dunai jégtörőflottilla felállítását. 1958-ban három évre a Duna Bizottság műszaki főosztályának vezetésével bízták meg. 1961-ben vonult nyugalomba. Lefordította Huszár Mátyásnak a Körösök szabályozásáról szóló kéziratot tanulmányát. A hidrológiai szakirodalmat számos tanulmánnyal gazdagította.

11. – 190 éve született Pauliny Sándor mérnök

Körmöcbányán született Pauliny Sándor (1831-1868) kohómérnök, mineralógus és selmeci akadémiai tanár. Történelmi tény: az 1735. június 22-én III. Károly császár által alapított Bergschola (bányász-kohász tanintézet) 1762. október 22-én vált a világ első műszaki felsőoktatási intézményévé, a magyar mérnökképzés első iskolájává. Mária Terézia királynő Bécsben e napon adta ki az akadémiai rangra emelés (Academia Montanistica, Bergakademia) oklevelét. Ez volt egész Európában a legelső bányászati-kohászati akadémia. (Megjegyzem: Freibergben 1765-től, Berlinben 1770-től, Szentpétervárott 1773-tól, Párizsban csupán 1794-től működött műszaki egyetem. Bár az önálló mérnökképzés érdekében Mária Terézia 1777-ben kiadta a Ratio Educationis törvényt, a budai Institutum Geometricum II. József általi megalapítása is csak 1782. augusztus 30-án történt, 20 évvel a selmeci akadémia alapítását követően.) Pauliny 1850-54 között tanult bányászatot és kohászatot a Selmecen. 1857-ben került az ásványtan-geológia-paleontológia tanszékre, ahol Pettkó János tanár asszisztense volt. Professzorától igen sokat tanulhatott, hisz legkiemelkedőbb tevékenysége közé tartozott a körmöcbányai ásványok elemzése, s mesteréről az egyik ásványt – pettkovit – elnevezte. 1857-től a kohászat-kémlészet tanszék oktatója lett Kerpely Antal mellett, s az ásványok kémiai vizsgálatával foglalkozott hathatósan. Érdekelte őt az erdők problematikája is. Tanulmányozta az új fafajtákat, az erdészeti statisztikát; vizsgálta a fa tartósságát, a

földkéreg víztartó képességét is. E témával foglalkozó szakcikkeit az Erdészeti Lapokban közölte.

Pauliny Sándor sajnálatos módon fiatalon hunyt el 1868. december 20.-án Selmecebányán. Márvány síremléke a Kopogtató mögötti evangélikus temetőben látható.

12. – 290 éve született Bucsányi Mátyás fizikus

Zólyomban született Bucsányi Mátyás (1731-1796) fizikus, matematikus, a göttingeni, majd a hamburgi egyetem filozófia-, logika- és matematikatanára. A villámhárítók megépítésének egyik első európai híve volt, erről több szakkönyve is megjelent. Nevéhez fűződik a villámhárító tökéletesítése. Sikeres volt algebra és logika tankönyve is.

13. – 140 éve született Fodor Kálmán vegyész

Kismartonban született Fodor Kálmán (1881-1931) mezőgazdasági vegyész. A magyaróvári, majd a szegedi Vegykísérleti Állomáson, később az Országos Kémiai Intézetben működött. 1920-28 között a paprika alkaloidjának elkülönítésével és kémiai reakciójával foglalkozott. Új módszert dolgozott ki a paprika minősítésére kapszicintartalma kolorimetriás vizsgálata alapján. Közreműködött a szegedi fűszerpaprika-termelés korszerűsítésében.

15. – 120 éve született Vázsonyi Ádám mérnök

Budapesten született Vázsonyi Ádám (1901-1973) vízmérnök. Számos tiszai folyammérnöki hivatalnál dolgozott. Jelentős szerepet vitt a bajai Deák Ferenc-zsilip felújítási munkáiban, a békésszentandrás vízlépcső építésének vezetésében, a hortobágyi öntözési program megvalósításában. 1951-ben az Árvízvédelmi és Folyammérnöki Hivatal műszaki főnöke, majd a VITUKI-ban az első vízgazdálkodási keretterv előkészítésének felelőse.

19. – 110 éve született Varró István mérnök

Beocsin született Varró István (1911-1983) vegyészmérnök. A II. világháború után Budapesten telepedett le. A Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat keretében megszervezte a vízkémiai és víztechnológiai tárgyú tervezési, kutatási és vizsgálói tevékenységet. A Magyar Hidrológiai Társaság Vízkémiai és Víztechnológiai Szakosztályának alapító elnöke volt.

20. – 200 éve született Feszl Frigyes építész

Pesten született Feszl Frigyes (1821-1860), a magyar és az európai romantikus építészet egyik legjelesebb mestere. Tanulmányait Hild Józsefnél kezdte. 1839-41-ben a müncheni akadémián Klenze, Gärtner és Burklein tanítványa volt. Többször járt Olaszországban és Németországban. 1845 táján telepedett le végleg Pesten. 1845-ben a pesti Országháza pályázatán újszerű romantikus tervével általános elismerést és első díjat nyert, a terv azonban nem valósult meg. 1851-től Kauser Lipóttal és Gerster Károllyal társulva építette Budán a vízivárosi volt kapucinus templomot és kolostort, az alagút krisztinavárosi bejáratát, és Pesten a Nádor utcai Oszwald-házat és Pán Józseffel a kiskörúti volt London Szállót. Fő műve a hosszú és küzdelmes tárgyalások után 1859-64 között épített pesti Vigadó, a romantika egyik jelentős alkotása, amely az 1849-ben Hentzi ágyúival elpusztított, Pollack Mihály által készített Redut alapfalaira épült. Az építtető hatóságokkal való komoly összeütközései és a romantikától elforduló közízlés miatt a Vigadó felépítése után jelentősebb feladathoz már nem jutott.

21. – 120 éve született Kőrös Béla mérnök

Pápán született Kőrös Béla (1901-1963) kohómérnök. Oklevelét 1924-ben szerezte, 1938-ban pedig jogi doktorátust nyert. Működését a Győri Magyar Vagon és Gépgyárnál kezdte (1924-1935). 1935-től a Rimamurányi Salgótarjáni Vasmű Rt. Salgótarjáni Acélgyárában az öntödék vezetője volt. 1947-től a Csepeli Művek öntödéinek vezetője, majd 1954-től a Vasipari Kutató Intézet munkatársa lett. Kutatási eredményei főleg a kokilla-gyártással és a hengerműi hengerek készítésével kapcsolatosak. Az utóbbira vonatkozóan eredeti öntési eljárást dolgozott ki, melyre szabadalmat is nyert.

23. – 140 éve született Ráth Kálmán mérnök

Kisújszálláson született Ráth Kálmán (1881-1965) gépészmérnök. A MÁV szolgálatából, mint főmérnök 1923-ban vonult nyugalomba. 1915-ben kezdett a világháború csonkoltjai részére segédeszközöket készíteni. Nyugdíjba vonulása után is gyógyászati segédeszközök szerkesztésével és készítésével foglalkozott. „Gerinczsámoly”-nak elnevezett készülékét több ország ortopédiai intézete is átvette és eredményesen használta.

25. – 120 éve született Rados Kornél mérnök

Pozsonynádasdon született Rados Kornél (1901-1985) mérnök, egyetemi tanár. Jelentősebb mérnöki munkái: Goldberger gyár területén végzett rekonstrukciók és új épületek, a Magyar Divatsarnok, békásmegyeri csónakház, bp.-i Hydroxigéngyár, Újpest Megyeri úti iskola, zagyvapálfalvi üvegyár és a záhonyi mozdonyszín.

Felhasznált irodalom:

- *MMK Történeti (Bizottság) Munkacsoport: Magyar mérnökök évfordulói 2021-ben*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban*
MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának egyes kötetei
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók*
Internet: tudosnaplar.kfki.hu/historia
- Nagy Ferenc szerk.: *Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig*
1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Kenyeres Ágnes szerk.: *Magyar Életrajzi Lexikon I-IV.*
1967-1990. – Akadémiai Kiadó
- *Mérnöki évfordulók, emléknapiak és programok - 2014. január 1-től havi bontásban*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök
Magyar Mérnöki Kamara (MMK) Történeti (Bizottság) Munkacsoport tagja